

РОЗВИТОК КИЇВСЬКОЇ СОЦІАЛЬНО-ГІГІЄНИЧНОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Т.С. Грузєва

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м.Київ, Україна

Резюме

Метою роботи є дослідження процесів розбудови Київської соціально-гігієнічної наукової школи в період незалежності України, її внеску у розвиток медико-соціального наукового напрямку та розбудову системи охорони здоров'я.

Матеріали і методи. Джерелами інформації стали опубліковані наукові праці та звітні матеріали. Методологія будувалася на застосуванні історико-бібліографічного та інформаційно-аналітичного методів.

Результати. З 1991 р. розпочався новий етап розвитку Київської соціально-гігієнічної наукової школи, тісно пов'язаний з державотворчими процесами в країні. Важливими науковими завданнями представників цієї школи стали наукове обґрунтування нової національної системи охорони здоров'я, підготовка для неї сучасних спеціалістів у сфері соціальної медицини та організації охорони здоров'я, оптимізація організації та управління медичними службами, розвиток системи громадського здоров'я тощо. Кафедра соціальної медицини та охорони здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця, згодом трансформована у кафедру соціальної медицини та громадського здоров'я, продовжила традиції, закладені у попередні роки, з розвитку науково-освітнього напрямку в соціальній медицині та організації охорони здоров'я, наповнила його сучасним змістом. Представники школи стали розробниками низки важливих стратегічних та програмних документів з розбудови галузі, у т.ч. концепцій, державних програм, національних планів, активно працювали над формуванням нормативно-правової бази охорони здоров'я. Кафедра в якості науково-методичного центру провадження освітнього процесу за медико-соціальним напрямом здійснювала розробку нових сучасних освітніх програм з соціальної медицини, громадського здоров'я та їх навчально-методичного забезпечення. Співробітники кафедри є розробниками освітніх стандартів та примірних програм. Педагогічний персонал кафедри очолив роботу з написання та видання низки нових національних підручників та навчальних посібників для забезпечення викладання профільних навчальних дисциплін. З часом вихідці кафедри поповнили колективи інших науково-освітніх закладів та установ, що сприяло розгалуженню Київської соціально-гігієнічної наукової школи, її розширенню та поступальному розвитку. Велася активна підготовка нових кадрів соціальних гігієністів для науково-освітніх установ та закладів, практичної охорони здоров'я. Потужного розвитку набуло міжнародне співробітництво, співпраця представників школи з ВООЗ, ЄРБ ВООЗ, іншими міжнародними організаціями в охороні здоров'я.

Висновок. Відновлення незалежності України поклало початок новому етапу розвитку Київської соціально-гігієнічної наукової школи, який триває дотепер. Він характеризується активною трансформацією та інтернаціоналізацією медико-соціального наукового та освітнього напрямів в охороні здоров'я в контексті побудови нової національної системи охорони здоров'я, наукового супроводу реформ, підготовки нової сучасної плеяди соціальних гігієністів, створенням нових та зміцненням існуючих осередків цієї школи, розширенням міжнародного співробітництва.

Ключові слова: Соціально-гігієнічна наукова школа, наукова діяльність, освітній процес, підготовка кадрів, розбудова національної системи охорони здоров'я, науковий супровід реформ, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця.

ВСТУП

Відомо, що досягнення та успіхи будь-якої організації, установи, закладу, колективу складаються копіткою працею багатьох поколінь їх працівників, звитягою у формуванні і розвитку цих інституцій. Тому ювілейні урочистості традиційно висвітлюють історичні етапи створення та розбудови інституцій-ювілярів, роль членів колективів та їх очільників у поступальному розвитку.

З позицій 180-річного ювілею Національного медичного університету імені О.О. Богомольця розглядається його славетна історія, складовими якої є формування та успішне функціонування численних медичних наукових шкіл. Серед таких шкіл, які є гордістю НМУ імені О.О. Богомольця, гідне місце посідає соціально-гігієнічна наукова школа. Ця наукова школа також нараховує 180 років і своїми витоками сягає часів відкриття медичного факультету Університету Святого Володимира у Києві [1-2].

У часовому вимірі тривалої і непростої історії становлення та розвитку Київської соціально-гігієнічної наукової школи можна виділити три історичні періоди. З середини ХІХ ст. до 20-х років ХХ ст. відбувалося зародження медико-соціального напрямку в науковій та освітній сферах, започаткування викладання соціальної гігієни як складової інших навчальних дисциплін у класичних університетах на мультидисциплінарних кафедрах, формування наукових основ соціальної гігієни. З 20-х років до 1990-х років ХХ ст. реалізовувався етап розвитку Київської соціально-гігієнічної наукової школи, пов'язаний з відкриттям у медичних інститутах самостійних кафедр соціальної гігієни та переходом навчальної дисципліни «соціальна гігієна» у розряд обов'язкових предметів. Наступний етап розвитку цієї наукової школи починається з 1991 р., з часу відновлення незалежності України, і триває дотепер. Він характеризується активною трансформацією та інтернаціоналізацією медико-соціального напрямку в охороні здоров'я в контексті реформування національної системи охорони здоров'я [3-4].

Чільне місце в історії формування Київської соціально-гігієнічної наукової школи посідає її фундатор О.В. Корчак-Чепурківський, який у стінах Київського університету Святого Володимира, а потім в інших освітніх закладах, започаткував новий курс «Основи соціальної гігієни і громадської медицини». Цей курс згодом було трансформовано у самостійну навчальну дисципліну. Усе своє професійне та громадське життя О.В. Корчак-Чепурківський віддав служінню медико-соціальній науці, полишивши у спадщину блискучі наукові праці, благородні справи, плеяду учнів та послідовників. Його сподвижницьке життя лягло в основу написання численних наукових історичних праць, в яких висвітлено героїчні і трагіч-

ні грані життя ученого та боротьбу за відстоювання принципів і засад соціальної гігієни [5-8].

Зі створення самостійного закладу вищої медичної освіти та відкриття кафедри соціальної гігієни у двадцять роки ХХ ст. починається наступний етап розвитку Київської соціально-гігієнічної наукової школи, який був не менш знаковим, багатим на здобутки, наповненим як досягненнями, так і втратами. Розбудовчі віхи Київської соціально-гігієнічної наукової школи корелювали з історичними подіями в житті суспільства. На них позначилися лихоліття Другої світової війни, репресії, голодомор, повоєнна відбудова тощо. Зазнали стагнації як медико-соціальний науковий напрям так і навчальна дисципліна. В цей період скорочували, а потім відновлювали назву наукового напрямку та навчальної дисципліни, її змістове наповнення, закривали профільний науковий інститут, репресували та реабілітували науково-педагогічні кадри. В цілому, формування Київської соціально-гігієнічної наукової школи у середині ХХ ст. віддзеркалює непростий шлях розвитку соціальної гігієни в Україні, поступове утвердження медико-соціального напрямку в медичній науці, роль видатних особистостей, які заклали підґрунтя для її подальшого прогресу [9-11].

Метою є дослідження процесів розбудови Київської соціально-гігієнічної наукової школи в період незалежності України, її внеску у розвиток медико-соціального наукового напрямку.

Матеріали і методи. Джерелами інформації стали опубліковані наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, звітні матеріали Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, у т.ч. кафедри соціальної медицини і громадського здоров'я. Методологія будувалася на застосуванні історико-бібліографічного та інформаційно-аналітичного методів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Розвиток Київської соціально-гігієнічної наукової школи, розпочатий ще в рамках кафедри державного медико-соціального факультету Київського університету Святого Володимира, зазнавши низки трансформацій впродовж ХХ ст., в останній його декаді активно продовжувався на кафедрі соціальної гігієни та організації охорони здоров'я Київського медичного інституту імені О.О. Богомольця.

Після переходу попереднього завідувача кафедри, професора Грандо О.А., на постійну роботу до створеного за його ініціативи та безпосередньої участі Національного музею медицини України, з 1990 р. кафедру очолив його учень Вороненко Ю.В., який успішно захистив докторську дисертацію, і в 1991 р. отримав вчене звання професора

Починаючи з 1991 р., з відновленням Україною незалежності, розвиток Київської соціально-гігієнічної наукової школи був тісно пов'язаний з державотворчими процесами, науковим обґрунтуванням нової національної системи охорони здоров'я та підготовкою для неї сучасних спеціалістів у сфері соціальної медицини та організації охорони здоров'я.

У 1998 р кафедру соціальної гігієни та організації охорони здоров'я було перейменовано на кафедру соціальної медицини та охорони здоров'я.

Під керівництвом проф. Вороненка Ю. В. кафедра суттєво розширила наукову тематику і долучилася до виконання низки міжнародних проектів під егідою ВООЗ з вивчення здоров'я жінок і дітей. Спільно з Інститутом педіатрії, акушерства та гінекології НАМН України здійснювався проект «Сім'я і діти України» як частина Європейського тривалого дослідження вагітності і дитинства.

Цей період формування Київської наукової соціально-гігієнічної школи супроводжувався поповненням колективу кафедри соціальної медицини та охорони здоров'я новими перспективними кадрами. На кафедру прийшли к.м.н. Гульчій О. П., к.м.н. Назарова О. Г., к.м.н. Лісова З. Н., к.м.н. Литвинова Л. О., Замкевич В. Б., Литвинчук В. В., Захарова Н. М., Тонковид О. Б., Дяченко М. А., Столяров В. С., Таран В. В.

План виконання наукової тематики передбачав низку НДР, у т.ч.: «Перебіг вагітності, частота нормальних пологів, стан здоров'я новонароджених, показники смертності немовлят за період 1986-1990 рр. у контрольованих районах м. Києва та Київської області» (1993-1994 рр.), «Динамічне тривале дослідження та спостереження за вагітними, плодами та немовлятами Дніпровського району м. Києва» (1995-1999 рр.), «Епідеміологічне дослідження формування здоров'я немовлят і дітей раннього дошкільного віку в умовах промислового міста» (2000-2003 рр.).

В рамках наукової тематики з охорони материнства і дитинства учнями професора Вороненка Ю. В. було виконано та захищено декілька дисертаційних робіт, у т.ч. на здобуття наукового ступеня к.м.н.: «Медико-соціальне обґрунтування системи профілактики венеричних хвороб у жінок і організаційних форм медичної допомоги» (Мартиненко О. В., 1999 р.), «Медико-соціальна характеристика стану здоров'я вагітних жінок та шляхи оптимізації організації медичної допомоги» (Замкевич В. Б., 2001 р.), «Медико-соціальна характеристика стану здоров'я новонароджених та шляхи оптимізації організації антенатальної профілактики» (Литвинчук В. В., 2002 р.), «Медико-соціальні закономірності отруєнь у дітей та організація медичної допомоги в умовах великого міста» (Захарова Н. М., 2004 р.), а також на здобуття наукового ступеня д.м.н. «Медико-соціальні за-

кономірності формування перинатальної патології та оптимізації системи медичної допомоги вагітним і новонародженим» (Гульчій 2004 р.).

Розбудові медсестринської складової охорони здоров'я присвячено дисертацію Шегедин М. Б., системі підготовки кадрових ресурсів військової медицини – дисертацію Паська В. В.

Серед напрямів наукової діяльності кафедри соціальної медицини та охорони здоров'я пріоритетним визначився пошук нових підходів до формування навчальної програми дисципліни «соціальна медицина та організація охорони здоров'я» та її навчально-методичного забезпечення. Цьому сприяло поєднання професором Вороненком Ю. В. впродовж 1995-2002 рр. керівництва кафедрою з роботою в МОЗ України на посаді начальника Головного управління освіти, науки та інформаційно-аналітичного забезпечення.

З 1991 р. навчальний процес на кафедрі суттєво розширився з диференціацією окремих складових навчальної дисципліни «соціальна медицина та організація охорони здоров'я». Економічний та управлінський блок було виокремлено з загального контексту викладання питань організації охорони здоров'я, обґрунтовано і розроблено навчальну програму з економіки охорони здоров'я для студентів закладів вищої медичної освіти та навчальну програму з менеджменту і маркетингу в охороні здоров'я, яка викладалася як елективний курс. Історичний напрям наукових досліджень продовжили доцент Ступак Ф. Я. та асистент Михалко Н. А.

Колективом кафедри було розроблено тестові питання для поточного та кінцевого контролю знань, які впроваджено у навчальний процес закладів вищої медичної освіти України. У 1997 р. опубліковано «Програмні тестові питання з соціальної медицини та організації охорони здоров'я», які вдруге перевидано у 2001 р. Було підготовлено низку підручників та навчальних посібників. У 2000 р. завершено роботу над створенням першого в Україні фундаментального підручника «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я» для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV р. а.; у 2002 р. вийшов з друку «Посібник із соціальної медицини та організації охорони здоров'я», а також підручник «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я» для студентів вищих медичних навчальних закладів I-II р. а.

Непересічною подією у розвитку Київської наукової соціально-гігієнічної школи стало створення ще у 1989 р. самостійного наукового закладу медико-соціального спрямування, а саме – Київського НДІ соціальної гігієни та управління охорони здоров'я, який очолив професор Уваренко А. Р. Після низки реорганізацій він з 1997 р. функціонував як Український інститут громадського здоров'я МОЗ України

на чолі з професором Пономаренком В.М. Інститут працював над науковим супроводом реформ в охороні здоров'я і мав тісні зв'язки з кафедрою соціальної медицини та охорони здоров'я Київського медичного інституту. Саме з цієї наукової установи у різні роки на кафедру прийшли працювати к.м.н. Назарова О.Г., к.м.н. Лісова З.Н., к.м.н. Литвинова Л.О. та інші.

Кафедра соціальної медицини та охорони здоров'я Київського медичного інституту імені О.О. Богомольця (з 1992 р. — Український державний медичний університет імені О.О. Богомольця, з 1995 р. — Національний медичний університет імені О.О. Богомольця) підтримувала зв'язки з однопрофільними відділами науково-дослідних інститутів та з кафедрою управління охороною здоров'я Київського інституту удосконалення лікарів, який з 1996 р. було реорганізовано в Київську медичну академію післядипломної освіти з присвоєнням у 1998 р. статусу національної. Кафедру управління охороною здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика очолював професор Криштопа Б.П., який раніше викладав на кафедрі соціальної медицини та охорони здоров'я і поєднував науково-педагогічну роботу з адміністративною на посаді проректора з міжнародних зв'язків.

На базі кафедри соціальної медицини та охорони здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця функціонувала апробаційна рада з розгляду дисертаційних робіт за фахом «соціальна гігієна» — єдиної на той час спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій цього наукового напрямку. Усі пошукувачі наукових ступенів кандидата чи доктора медичних наук з соціальної гігієни, підготовлені у різних установах та закладах, проходили тут апробацію своїх дисертаційних робіт. Колектив кафедри став фаховим експертним середовищем в процесі підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації, через яке пройшов великий загін соціальних гігієністів.

Наступний крок у розвитку Київської наукової школи соціальної медицини пов'язано з приходом у 2004 р. до керівництва кафедрою соціальної медицини та охорони здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця професора Москаленка В.Ф. Основним науковим напрямом кафедри було визначено науковий супровід реформування охорони здоров'я, пріоритетний розвиток первинної медичної допомоги, впровадження профілактичних засад в діяльність закладів охорони здоров'я, вивчення впливу екологічних детермінант на здоров'я.

Співробітники кафедри соціальної медицини та охорони здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця були членами численних робочих груп МОЗ України, розробниками нормативно-правової бази охорони здоров'я, низки стратегічних та програмних документів з розбудови галузі.

Науковці Київської соціально-гігієнічної школи виконували на кафедрі НДР на замовлення МОЗ України: «Обґрунтування сучасних стратегій розвитку охорони здоров'я України з урахуванням міжнародного та європейського досвіду» (2007–2009 рр.), «Обґрунтування та розробка наукових основ профілактичних стратегій в охороні здоров'я» (2010–2011 рр.), «Обґрунтування методологічних засад моніторингу та оцінка ефективності реформ в системі охорони здоров'я» (2012–2013 рр.); та ініціативні НДР: «Аналіз сучасних тенденцій розвитку охорони здоров'я країн Європейського регіону» (2004–2007 рр.), «Науковий аналіз основних детермінантів громадського здоров'я» (2009–2014 рр.).

За результатами наукових досліджень до Реєстру галузевих нововведень включено низку нововведень, у т.ч. модель моніторингу громадського здоров'я в Україні; принципи організації оптимальної моделі охорони здоров'я; концептуальна модель профілактичної діяльності сімейного лікаря; комплексні заходи з охорони здоров'я дитячого населення та забезпечення здорового довкілля; система моніторингу заходів з охорони здоров'я населення та охорони довкілля; концептуальні підходи та концепція формування глобальної комплексної інтегральної міжсекторальної профілактики вертикальної та горизонтальної спрямованості; методика формування програми скорочення передчасної смертності; стратегія скорочення поширеності куріння в медичному середовищі; концепція сучасної системи освітньо-просвітницької діяльності боротьби з курінням.

Колективом кафедри здійснювалося подальше обґрунтування наукових основ викладання соціальної медицини. Було підготовлено низку примірних навчальних програм за участю провідних методистів кафедри — доцентів Прус Л.О., Чуйко А.П., Зоріної С.М., Кухленко Г.В., Полянського О.А. Авторськими колективами, основу яких склали співробітники кафедри, написано та видано підручники нового покоління: «Біостатистика» (2009 р.), «Економіка охорони здоров'я» (2010 р.), «Громадське здоров'я» (2011 р.), «Історія медицини» (2015 р.).

У цей період розпочинається співпраця викладачів кафедри з Бюро ВООЗ в Україні та Європейським регіональним бюро ВООЗ. Професор Грузєва Т.С. як член офіційної делегації України взяла участь у роботі Талліннської міністерської конференції ВООЗ (2008 р.). Співробітників кафедри було обрано до інституцій ВООЗ. Зокрема, завідувача кафедри було обрано членом Комітету ВООЗ з політики та координації Спеціальної програми наукових досліджень, розробок і підготовки наукових кадрів у галузі відтворення населення (2009–2010 рр.), професора кафедри Гульчій О.П. — членом Постійного комітету ЄРБ ВООЗ (2010–2012 рр.).

При кафедрі на громадських засадах було створено наукову лабораторію стратегічних досліджень в охороні здоров'я, до якої входили професор Грузева Т.С., доцент Галієнко Л.І, старший науковий співробітник Іншакова Г.В. Науковці лабораторії стали учасниками підготовки низки національних звітів України для ВООЗ, у т.ч. «Контроль над тютюном в Україні» (2009 р.), «Поширеність хронічних неінфекційних хвороб та чинників ризику їх виникнення у різних вікових групах населення України» (2009 р.), «Оцінка фінансування, освіти, управління і політичного контексту для стратегічного планування кадрових ресурсів охорони здоров'я України» (2010 р). Співробітниками наукової лабораторії створено Атлас «Здоров'я та охорона здоров'я населення України. Європейський вимір», з 2006 р. по 2011 р. здійснювалося щорічне видання Бюлетеня «Громадське здоров'я в Україні. Основні статистичні показники» (трьома мовами).

Для Європейського регіонального бюро ВООЗ та Центру профілактики і контролю за захворюваннями (CDC, США) підготовлено та передано національний звіт України «Поширеність куріння серед студентів ВМНЗ», створено освітній курс для студентів ВМНЗ «Контроль над тютюном».

Київська соціально-гігієнічна школа в цей період поповнилася новими науковцями, які завершили виконання та успішно захистили докторські (Латишев Є.М., Шекера О.Г., Вітовська О.П., Антоненко М.Ю.) та кандидатські дисертації: (Мельниченко М.Г., Погоріляк Р.Ю., Сухарева І.О., Грузева О.В.).

У 2007 р. було започатковано спільну підготовку науково-педагогічних кадрів з Каролінським інститутом (Стокгольм, Швеція). В рамках науково-освітньої програми співробітник кафедри виконала і захистила дисертаційне дослідження з вивчення впливу забруднення повітря на виникнення та розвиток алергії у дітей, і отримала ступінь доктора філософії в медицині у Каролінському інституті.

Науковці кафедри соціальної медицини та охорони здоров'я підтримували професійні зв'язки з багатьма зарубіжними та вітчизняними науковими установами. Тісною була співпраця з Інститутом стратегічних досліджень МОЗ України, з яким спільно готували низку проектів нормативно-правових документів, наукові публікації, у т.ч. Щорічні доповіді про стан здоров'я населення України. Здійснювалося співробітництво з науковими установами системи НАМН України та МОЗ України. Підтримувалися професійні контакти з кафедрою управління охороною здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, яку очолив академік НАМН України Вороненко Ю.В., колишній завідувач кафедри соціальної медицини та охорони здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця.

Важливими віхами у розвитку соціально-гігієнічної наукової школи в країні стали організація та проведення III та IV з'їздів спеціалістів з соціальної медицини та організації охорони здоров'я у 2008 р. та 2012 р. за безпосередньої участі співробітників кафедри соціальної медицини та охорони здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця.

У 2014 р. кафедру реорганізовано та змінено її назву на «кафедра організації охорони здоров'я та соціальної медицини», а з 2016 р. – на «кафедра соціальної медицини та громадського здоров'я».

З вересня 2014 р. кафедру очолила д.мед.н., проф. Грузева Т.С. В цей період спектр наукових проблем кафедри суттєво розширився за рахунок актуальної проблематики: обґрунтування розвитку системи охорони здоров'я в умовах її реформування з урахуванням євроінтеграційних процесів, багатоукладності охорони здоров'я, пріоритетної розбудови системи громадського здоров'я.

У науковому плані співробітники кафедри зосереджувалися на обґрунтуванні сучасних стратегій боротьби з неінфекційною патологією, удосконаленні профілактичних технологій в первинній ланці охорони здоров'я, розвитку спеціалізованих служб медичної допомоги в умовах реформування охорони здоров'я та розбудови системи громадського здоров'я, вирішенні проблем кадрового забезпечення медичних служб та служби громадського здоров'я, обґрунтуванні освітніх програм з соціальної медицини та громадського здоров'я.

Науково-педагогічними працівниками кафедри виконано на замовлення МОЗ України НДР «Обґрунтування сучасної системи профілактики хронічних неінфекційних захворювань та формування здорового способу життя» (2014-2016 рр.). Ініційовано і реалізовано НДР «Концептуальні засади формування системи громадського здоров'я в Україні» (2015-2016 рр.), «Наукове обґрунтування кадрового забезпечення служби громадського здоров'я» (2017-2019 рр.). Продовжується виконання НДР «Медико-соціальне обґрунтування оптимізації медичної допомоги в умовах розвитку системи громадського здоров'я» (2020-2022 рр.).

В контексті розвитку наукового потенціалу співробітниками та прикріпленими до кафедри здобувачами впродовж 2014-2021 р. виконувалося 19 дисертаційних робіт, з яких 9 завершено та успішно захищено. Завершені дисертаційні дослідження стосувалися наукового обґрунтування удосконалення кадрового забезпечення системи громадського здоров'я України фахівцями мікробіологічного профілю в умовах реформування (Мельник В.В., 2015 р.), обґрунтування та інформаційного забезпечення концепції доказової профілактики в охороні здоров'я (Пузанова О.Г., 2016 р.), медико-соціального обґрунтування систе-

ми медичної допомоги хворим з атрофією зорових нервів (Васюта В.А., 2016 р.), медико-соціального обґрунтування оптимізації системи офтальмологічної допомоги населенню на регіональному рівні в умовах розвитку закладів охорони здоров'я різних форм власності (Дуфинець В.А., 2017 р.), медико-соціального обґрунтування комплексної міжвідомчої системи профілактики неінфекційних захворювань (Галієнко Л.І., 2018 р.), методики навчання біостатистики майбутніх лікарів в умовах безперервної медичної освіти (Іншакова Г.В., 2018 р.), медико-соціального обґрунтування оптимізації кадрового забезпечення офтальмологічної служби (Саксонов С.Г., 2019 р.), медико-соціального обґрунтування концептуальної моделі університетської стоматологічної клініки на принципах державно-приватного партнерства (Чопчик В.Д., 2021 р.), медико-соціального обґрунтування удосконалення системи дерматовенерологічної допомоги населенню в умовах реформування охорони здоров'я (Короленко В.В., 2021 р.).

В результаті виконання наукової тематики у 2014-2021 рр. обґрунтовано низку функціонально-організаційних та функціонально-структурних моделей, організаційних технологій тощо. Визначено основні напрями вдосконалення кадрового забезпечення служби громадського здоров'я та заходи з їх реалізації. Обґрунтовано пріоритетні заходи, спрямовані на підвищення компетентностей фахівців первинної ланки та спеціалістів в контексті розвитку служби громадського здоров'я, профілактики неінфекційних захворювань та формування здорового способу життя шляхом розробки та впровадження сучасних навчальних програм з соціальної медицини та громадського здоров'я, організації системи тренінгів тощо. Обґрунтовано і розроблено функціонально-організаційну модель системи профілактики неінфекційних захворювань і формування здорового способу життя та модель моніторингу її реалізації, організаційну технологію профілактики неінфекційних захворювань. Обґрунтовано та сформовано систему освітньо-просвітницької діяльності з доказової профілактики; функціонально-структурну модель системи впровадження доказової профілактики в охорону здоров'я. Створено програму, навчальний план та навчально-методичне забезпечення циклу тематичного удосконалення лікарів первинної ланки охорони здоров'я «Актуальні питання профілактики неінфекційних захворювань в практиці фахівців закладів первинної медичної допомоги». Науково обґрунтовано удосконалену функціонально-структурну модель медичної допомоги хворим з офтальмологічною патологією в умовах розвитку закладів охорони здоров'я різних форм власності; визначено пріоритетні заходи з удосконалення офтальмологічної допомоги населенню на регіональному рівні в умовах розвитку закладів охорони здоров'я різних форм власності;

обґрунтовано і запропоновано концептуальну схему здійснення закупівлі та надання офтальмологічних послуг населенню регіону в умовах багатокладності охорони здоров'я. Обґрунтовано та розроблено функціонально-організаційну модель системи надання медичної допомоги хворим з атрофією зорових нервів та структурно-функціональну модель диспансеризації хворих. Науково обґрунтовано систему заходів з удосконалення кадрового забезпечення офтальмологічної служби в умовах реформування та удосконалену функціонально-структурну модель кадрового забезпечення офтальмологічної служби в період реформ. Визначено перспективні напрями з удосконалення системи дерматовенерологічної допомоги з урахуванням розвитку системи громадського здоров'я; науково обґрунтовано комплекс заходів щодо оптимізації діяльності дерматовенерологічної служби в умовах реформування охорони здоров'я та оптимізовану функціонально-організаційну модель системи дерматовенерологічної допомоги населенню. Обґрунтовано концептуальні напрями формування моделі університетської стоматологічної клініки на принципах державно-приватного партнерства та розроблено її функціонально-організаційну модель; сформовані механізми багаторівневого колегіального управління моделлю. Сформовано концептуальні напрями формування моделі регіонального центру кардіології та кардіохірургії на принципах державно-приватного партнерства. Науково обґрунтовано та розроблено змістовно-структурну модель методики формування професійної компетентності майбутніх лікарів з основ біостатистики. До Реєстру галузевих нововведень включено низку нововведень за результатами виконання співробітниками та пошукувачами кафедри наукових досліджень.

Важливим науковим напрямом кафедри як опорної серед однопрофільних кафедр закладів вищої медичної освіти України стало обґрунтування сучасних освітніх програм для забезпечення якості навчального процесу відповідно до європейських стандартів, впровадження нової навчальної дисципліни «соціальна медицина, громадське здоров'я» та створення її навчально-методичного забезпечення, обґрунтування та розробка освітньої програми «громадське здоров'я» підготовки бакалаврів та магістрів громадського здоров'я. У 2018 р. фахівцями кафедри у співпраці з кафедрою менеджменту охорони здоров'я розроблено 2 нові примірні навчальні програми: навчальної дисципліни «соціальна медицина, громадське здоров'я» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 222 «Медицина» і «соціальна медицина, громадське здоров'я та основи доказової медицини» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія». Примірні навчальні програми було схвалено Центральним методичним кабінетом

з вищої медичної освіти МОЗ України та рекомендовано для впровадження у навчальний процес.

Впродовж 2014–2018 рр. було проведено 4 засідання однопрофільних кафедр ЗВМО України за участю завідувачів однопрофільних кафедр ЗВМО України та зарубіжних колег з Польщі, Словаччини, Чехії, на яких обговорено найважливіші питання підготовки фахівців охорони здоров'я.

У контексті розбудови системи громадського здоров'я та формування її кадрових ресурсів співробітники кафедри у складі робочої групи НМУ імені О.О. Богомольця спільно з колегами з кафедр профілактичного напрямку у 2017 р. розробили проект навчального плану підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої кваліфікації «магістр охорони здоров'я», спеціальності 229 «Громадське здоров'я» (5-річний термін навчання); взяли участь у підготовці ліцензійної справи, згідно з якою НМУ імені О.О. Богомольця отримав ліцензію на підготовку магістрів громадського здоров'я.

У 2019 р. співробітники кафедри у складі робочої групи НМУ імені О.О. Богомольця спільно з колегами з кафедр профілактичного напрямку розробили проекти освітньої програми підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої кваліфікації «магістр охорони здоров'я», спеціальності 229 «Громадське здоров'я» (2-річний термін навчання) та освітньої програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 229 «Громадське здоров'я» (4-річний термін навчання).

У 2021 р. проекти освітніх програм підготовки фахівців бакалаврів та магістрів громадського здоров'я були переглянуті та оновлені відповідно до нових умов та вимог з урахуванням досвіду викладання навчальних дисциплін, передбачених освітніми програмами, та експертних оцінок зарубіжних колег і фахівців ВООЗ. Проведено самооцінку розроблених освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів та магістрів громадського здоров'я в НМУ імені О.О. Богомольця на їх відповідність освітнім стандартам, Моделі компетенцій ВООЗ-ASPHER для кадрів громадського здоров'я, Основ Європейської політики «Здоров'я – 2020», Європейського плану дій зі зміцнення потенціалу і послуг громадського здоров'я та внесено відповідні корективи.

Враховуючи перехід на нову систему присудження наукових ступенів, співробітниками кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я спільно з кафедрою менеджменту охорони здоров'я було розроблено навчальну програму дисципліни «соціальна медицина» здобувачів наукового ступеню «доктор філософії».

Науково-педагогічний персонал кафедри очолює роботу з написання та видання низки нових під-

ручників та навчальних посібників для забезпечення викладання профільних навчальних дисциплін. У 2020 р. видано новий сучасний підручник «Біостатистика» спільно з представниками однопрофільних кафедр ЗВМО України; у 2021 р. – навчальний посібник «Громадське здоров'я», методичні рекомендації до практичних занять, методичні розробки для викладачів тощо, у т.ч. англійською мовою. У 2021 р. передано до друку новий підручник «Громадське здоров'я».

Науковці кафедри працювали у складі численних робочих груп МОЗ та МОН України, у т.ч. у складі міжвідомчої робочої групи з міжнародною участю щодо розробки концепції розбудови стратегії розбудови системи громадського здоров'я; міжвідомчої експертної робочої групи МОЗ України щодо супроводу проекту Національного плану заходів з імплементації та реалізації засад європейської політики «Здоров'я – 2020: основ Європейської політики в підтримку дій держави і суспільства в інтересах здоров'я і благополуччя» щодо неінфекційних захворювань на період до 2020 року»; міжвідомчої робочої групи МОЗ України з питань розвитку кадрових ресурсів у системі громадського здоров'я; робочої групи МОЗ України з розробки проектів стандартів вищої освіти за спеціальністю 229 «громадське здоров'я» галузі знань 22 «охорона здоров'я»; комісії МОЗ України з атестації лікарів за спеціальністю «Організація і управління охороною здоров'я»; підкомісії 229 «громадське здоров'я» науково-методичної комісії № 11 з охорони здоров'я та соціального забезпечення сектору вищої освіти Науково-методичної ради МОН України тощо.

У рамках співпраці з Бюро ВООЗ в Україні науковці кафедри брали участь у низці програм під егідою ЄРБ ВООЗ, Швейцарської агенції з розвитку та співробітництва тощо. За програмою ВООЗ викладачі кафедри взяли участь у підготовці та проведенні тренінгу з надання невідкладної та первинної медичної допомоги внутрішньо переміщеним особам для персоналу мобільних підрозділів (2015 р.). В рамках проекту ВООЗ «Неінфекційні захворювання: профілактика та зміцнення здоров'я в Україні» у 2016 р. було розроблено і проведено на національному рівні «Основний тренінг для первинної ланки медичної допомоги щодо інтегрованого ведення випадків гіпертензії та діабету» за сприяння МОЗ України, який дозволив підготувати регіональних тренерів для усіх регіонів України, і в подальшому здійснювати каскад регіональних тренінгів профілактичного спрямування. Також науковці кафедри взяли участь у розробці програми і проведенні низки тренінгів «Актуальні питання профілактики та ведення пацієнтів з неінфекційними захворюваннями в практиці закладів первинної медичної допомоги» (2014–2015 рр.), «Профілактика НІЗ та ведення пацієнтів старших вікових груп з НІЗ в первинній ланці охорони здоров'я» (2017 р.) в регіонах України.

За участі науково-педагогічних працівників кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця підготовлено Національний план дій щодо НІЗ відповідно до стратегії «Здоров'я-2020: Європейська політика здоров'я і благополуччя», Концепцію розвитку системи громадського здоров'я, проект Національного плану дій щодо скорочення шкідливого вживання алкоголю, освітні стандарти підготовки бакалаврів, магістрів, докторів філософії за спеціальністю 229 «громадське здоров'я» галузі знань 22 «охорона здоров'я», програму освітнього семінару підготовки консультантів телефонних служб допомоги у відмові від вживання тютюну тощо.

Працівники кафедри у складі експертної групи спільно з представниками Центру тестування професійної компетентності фахівців з вищою освітою напрямів підготовки «Медицина» і «Фармація» при МОЗ України, ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України» та експертами Бюро ВООЗ в Україні працювали над визначення мети та проекту структури змісту інтегрованого тестового іспиту Крок 2 зі спеціальності «громадське здоров'я». По завершенню формування структури змісту інтегрованого тестового іспиту за дорученням Центру тестування співробітниками кафедри було підготовлено і передано до банку тестових завдань тестові завдання за різними розділами навчальної дисципліни «громадське здоров'я». Для їх якісної підготовки фахівці кафедри пройшли навчальні тренінги для авторів тестових завдань, організовані Центром тестування, про що свідчать відповідні сертифікати. Представника кафедри було запрошено до Центру тестування для проведення фахової експертизи екзаменаційних матеріалів іспиту. Активну участь та якісну роботу співробітників кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця було відзначено подячним листом Центру тестування, який надіслано керівництву університету.

З 2015 р. започатковано партнерські зв'язки з низкою європейських освітніх та наукових інституцій, зокрема з Польським товариством громадського здоров'я (Варшава, Польща), Всепольським товариством фахівців соціальної медицини та громадського здоров'я (Варшава, Польща), Національним інститутом громадського здоров'я (Варшава, Польща), Національним інститутом страхування (Варшава, Польща), Інститутом громадського здоров'я Ягелонського університету (Краків, Польща), Вроцлавським медичним університетом (Вроцлав, Польща), Варшавською школою економіки (Варшава, Польща), Медичним університетом м. Лодзь (Польща), Інститутом охорони здоров'я сільського населення в Любліні (Польща), Інститутом охорони здоров'я і соціальних послуг Міжнародного Арт-кампусу м. Праги (Чехія), Політехнічним коледжем м. Йіглава (Чехія), Університе-

том Святих Кирила і Мефодія (Трнава, Словаччина), Університетом імені Я.А. Коменського в Братиславі (Словаччина) тощо.

У 2021 р. розпочалося співробітництво зі Школою громадського здоров'я Гетеборгського університету (Гетеборг, Швеція) та Каролінського інституту (Стокгольм, Швеція) з питань підготовки докторів філософії за фахом «громадське здоров'я» в рамках інтернаціоналізації освіти. Проведено низку зустрічей, у т.ч. в НМУ імені О.О. Богомольця, налагоджено регулярне спілкування в он-лайн режимі, підготовлено заявки на два проекти з міжнародним фінансуванням. Партнерами проектів стали колеги з однопрофільних кафедр Тбіліського державного медичного університету (Грузія), Державного медичного і фармацевтичного університету імені Н. Тестеміцану (Молдова) тощо.

Зарубіжні колеги з Польщі, Чехії, Словаччини, Хорватії, Білорусі, США, Італії, Швеції стали учасниками щорічних Міжнародних науково-практичних конференцій до Всесвітнього дня здоров'я в НМУ імені О.О. Богомольця, круглих столів та семінарів, які організуються з ініціативи та за активної участі кафедри. Співорганізаторами цих форумів виступають НАМН України, МОЗ України, Бюро ВООЗ в Україні, в них беруть участь представники ЄРБ ВООЗ.

Науково-педагогічні працівники кафедри були учасниками щорічних конгресів Польського товариства громадського здоров'я, зарубіжних наукових форумів, організованих закладами-партнерами у Польщі, Словаччині, Білорусі, Греції, Швеції та численних наукових форумів в Україні, де зробили понад 200 доповідей.

З метою підвищення професійного рівня науково-педагогічні працівники кафедри проходили стажування в Польському Національному інституті громадського здоров'я, Санітарному інспектораті Вроцлавського воєводства, клінічній лікарні м. Вроцлав (Республіка Польща, 2016 р.), Інституті громадського здоров'я Ягелонського університету (Республіка Польща, 2017 р.), Празькому інституті підвищення кваліфікації, м. Прага (Чеська Республіка, 2019 р.), Вищій школі менеджменту інформаційних систем в м. Рига (Латвійська Республіка, 2020 р.) тощо.

Свідченням авторитетності фахівців Київської соціально-гігієнічної школи на міжнародному рівні є запрошення їх Незалежною агенцією із забезпечення якості в освіті в якості міжнародних експертів з акредитації освітніх програм з громадського здоров'я у 2017 р. та у 2020 р.

Творче співробітництво впродовж багатьох років здійснюється з вітчизняними науковими та освітніми установами, у т.ч. з Національною академією державного управління при Президентові України, Держав-

ною науковою установою «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» ДУС, однопрофільними кафедрами Харківського національного медичного університету, Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького; Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського; Дніпровського державного медичного університету; Запорізької медичної академії післядипломної освіти, Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, зі Школою громадського здоров'я Національного університету «Києво-могилянська академія».

Подальшому розвитку Київської наукової соціально-гігієнічної школи сприяє багаторічне функціонування на базі кафедри апробаційної ради «соціальна медицина» при спеціалізованій вченій раді Д.26.003.01 НМУ імені О.О. Богомольця. Лише впродовж 2015-2021 рр. на засіданнях апробаційної ради було розглянуто 26 дисертаційних робіт, у т.ч. 17 – докторських, 9 – кандидатських. Протягом цього періоду на кафедрі було виконано та захищено 9 дисертаційних робіт, у т.ч. 2 – співробітниками та 7 – пошукувачами кафедри. У 2021 р. на кафедрі виконувалися 12 дисертаційних робіт, у т.ч. 8 дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії аспірантами кафедри, 4 дисертації на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук – співробітниками та пошукувачами кафедри.

Пріоритетним напрямом діяльності завжди був розвиток молодіжної медико-соціальної науки. В цьому напрямі спільно з науковцями Каролінського інституту на кафедрі було організовано та проведено 2 українсько-шведські тренінги з питань епідеміології для молодих науковців у 2015 р. та 2016 р.

З ініціативи співробітників кафедри розроблено програму та проведено низку циклів для студентської молоді «Наукове дослідження: від А до Я» за активної участі доцентів Литвинової Л.І., Гречишкіної Н.В., Замкевич В.Б., Донік О.М., Іншакової Г.В. Особлива увага приділяється роботі студентського наукового гуртка, яким опікувалися професор Галієнко Л.І., доцент Донік О.М., асистент Артемчук Л.І. та старший викладач Власенко С.В.

Результатом копійної роботи з талановитою молоддю стали перемоги гуртківців кафедри у II етапі ВСО з соціальної медицини (2015-2019 рр.); у II турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з профілактичної медицини (2015-2021 рр.) та зарубіжних наукових конкурсах, в X Міжнародній науковій конференції молодих вчених (Лісабон, Португалія, 2015 р.) – I місце, міжнародному конкурсі студентських наукових робіт (Вроцлав, Польща) в рамках X ювілейних Днів громадського здоров'я – II місце в 2017 р. та I місце – в 2018 р. Ці перемоги яскраво

свідчать про поступальний розвиток та формування молоді зміни Київської соціально-гігієнічної наукової школи.

Співробітники кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я пишуться славною історією Київської наукової школи соціальної гігієни, її фундатором – професором Корчак-Чепурківським О.В. та видатними представниками, у т.ч. професором Грандо О.А., який очолював кафедру 18 років і 100-річчя з дня народження якого урочисто відзначали у 2019 р; академіком НАМН України, професором Вороненком Ю.В., який очолював кафедру 14 років, іншими видатними особистостями. Вихованцями цієї школи є відомі вчені – професори Беліцька Є.А., Гецов Г.Б., ДуPLENKO К.Ф., Познанський С.С., Лекарев Л.Г., Сачук Н.М., Дудко О., Криштопа Б.П. та інші. Більше півстоліття науковій та навчально-методичній роботі присвятили доценти Прус Л.О., Чуйко А.П., Зоріна С.М., Кухленко Г.В., Полянський О.А.

Сьогодні науковий шлях Київської соціально-гігієнічної наукової школи продовжують науково-педагогічні працівники кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця, серед яких 1 академік НАНВО України, 3 д.мед.н., професори; 7 к.мед.н. та к.пед.н., доцентів; 2 старші викладачі; 8 асистентів; 8 аспірантів; а також численні вихідці цієї школи, які працюють в різних закладах і установах охорони здоров'я, науки, освіти в Україні та багатьох інших країнах світу.

Науковий доробок науково-педагогічних працівників кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця як представників Київської соціально-гігієнічної наукової школи з часу її заснування налічує понад 2000 наукових робіт, у т.ч. понад 100 монографій, більше 50 підручників і навчальних посібників, значну кількість методичних рекомендацій та вказівок, понад 1200 доповідей на з'їздах і наукових конференціях.

Співробітники кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я пишуться славною історією Київської наукової школи соціальної гігієни. Колектив кафедри як спадкоємець і продовжувач Київської соціально-гігієнічної школи глибоко шанує і розвиває славні традиції, закладені 180 років тому, спрямовує свою науково-педагогічну діяльність на якісне виконання поставлених перед ним завдань з підготовки нової формації соціально-гігієнічних кадрів для практичної охорони здоров'я та науковців медико-соціального профілю.

ВИСНОВОК

Розвиток Київської соціально-гігієнічної наукової школи в осередку кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я Національного медично-

го університету імені О.О. Богомольця як правонаступниці її засновників після здобуття незалежності України спрямовувався на наукове обґрунтування побудови нової національної системи охорони здоров'я, формування нової генерації фахівців та науковий супровід оптимізації організації надання медичної допомоги і формування системи громадського здоров'я.

Наукова діяльність здійснювалася як в рамках науково-дослідних робіт на замовлення МОЗ України та ініціативних, в процесі виконання дисертаційних досліджень, так і при реалізації міжнародних проєктів, творчої роботи в робочих групах МОЗ України та МОН України. Представники Київської соціально-гігієнічної наукової школи стали розробниками низки важливих нормативно-правових, стратегічних та програмних документів з розбудови галузі, у т.ч. законів та підзаконних актів, концепцій, державних програм, національних планів тощо.

Освітній процес спрямовувався на підготовку сучасної когорти фахівців охорони здоров'я, озброєних медико-соціальними знаннями та організаційно-

управлінськими уміннями. З цією метою було розроблено та впроваджено нові освітні програми, взято участь у розробці низки стандартів освіти, підготовлено навчально-методичне забезпечення навчального процесу, у т.ч. низку національних підручників та навчальних посібників.

Цей період характеризується розширенням міжнародного співробітництва, тісною співпрацею з академічними структурами, структурами ВООЗ, зокрема з ЄРБ ВООЗ, Бюро ВООЗ в Україні, провідними зарубіжними науковими та освітніми закладами тощо.

В період незалежності України представники Київської соціально-гігієнічної наукової школи продовжили справу своїх славних попередників з розвитку медико-соціального напрямку в науково-освітній царині та практичній діяльності в охороні здоров'я, суттєво розширили горизонти науково-дослідницької роботи відповідно до сучасного рівня розвитку науки, гідно виконують покладені на них завдання з наукового супроводу розбудовчих процесів в національній системі охорони здоров'я та її кадровому забезпеченні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукові школи Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. Київ. 2021. 180 с.
2. 160 років Національному медичному університету імені О.О. Богомольця / Є.Г. Гончарук, А.О. Андрущук, І.І. Бобрик та ін. К.: Століття. 2001. 368 с.
3. Грузєва Т.С. Витоки формування Київської соціально-гігієнічної наукової школи: від основ лікаремства, медичної поліції і санітарної статистики до соціальної медицини та громадського здоров'я. Клінічна та профілактична медицина. 2021. № 3. С. 4-12.
4. Грузєва Т.С. Розвиток Київської соціально-гігієнічної наукової школи у ХХ столітті (1920-1990 рр.). Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021. № 3. С. 64-70.
5. Коцур В. П., Коцур Н.І., Товкун Л.П. О.В. Корчак-Чепурківський (1857-1947): шлях від земського лікаря до академіка УАН – ВУАН – АН УРСР: монографія. Переяслав-Хмельницький. 2013. 601 с.
6. Ганіткевич Я. В., Голяченко О.М. Овксентій Корчак-Чепурківський – фундатор національної вищої медичної школи та медичної науки (до 145-річчя з дня народження). Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2002. № 4. С. 86-89.
7. Кундієв Ю.І. Академік Овксентій Васильович Корчак-Чепурківський (трагічна доля вченого). Український журнал з проблем медицини праці. 2006. № 1. С. 75-79.
8. Ступак Ф.Я. Академік О.В. Корчак-Чепурківський. Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. 2014. № 2. С. 122-126.
9. Москаленко В. Ф., Грузєва Т.С. Національний медичний університет імені О.О. Богомольця: минуле, сьогодні, майбутнє. Охорона здоров'я України. 2006. № 1-2 (20-21). С. 84-87.
10. Олександр Абрамович Грандо: [некролог]. Агапіт: український історико-медичний журнал. 2004. № 14-15. С. 3-4.
11. Ціборовський О.М. На варті здоров'я: історія становлення соціальної медицини і охорони громадського здоров'я в Україні: монографія. Київ: Факт. 2010. 687 с.

REFERENCES

1. Naukovi shkoly Natsionalnoho medychnoho universytetu imeni O.O. Bohomoltsia. (2021). [Scientific schools of the Bogomolets National Medical University]. Kyiv. 180 s.

2. Honcharuk, Ye. H., Andrushchuk, A. O., Bobryk I. I., et al. (2001). 160 rokiv Natsionalnomu medychnomu universytetu imeni O. O. Bohomoltsia [160 years of the Bogomolets National Medical University]. K.: Stolittia. 2001. 368 s.
3. Gruzieva, T. S. (2021). Vytoky formuvannia Kyivskoi sotsialno-hihienichnoi naukovoї shkoly: vid osnov likareznavstva, medychnoi politsii i sanitarnoi statystyky do sotsialnoi medytsyny ta hromadskoho zdorovia [Origins of formation of Kyiv social and hygienic scientific school: from the fundamentals of medical science, medical police and sanitary statistics to social medicine and public health]. Clinical and Preventive Medicine. 3. P. 4-12. doi: [https://doi.org/10.31612/2616-4868.3\(17\).2021.01](https://doi.org/10.31612/2616-4868.3(17).2021.01).
4. Gruzieva, T. S. (2021). Rozvytok Kyivskoi sotsialno-hihienichnoi naukovoї shkoly u KhKh stolitti (1920-1990 rr.) [Development of Kyiv social and hygienic scientific school in the xx century (1920-1990)]. Bulletin of Social Hygiene and Health Protection Organization of Ukraine. 3. P. 64-70. doi: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.3.12630>.
5. Kotsur, V. P., Kotsur, N. I., Tovkun, L. P. (2013). O. V. Korchak-Chepurkivskiy (1857-1947): shliakh vid zemskoho likaria do akademika UAN – VUAN – AN URSSR: monohrafiia [O. V. Korchak-Chepurkivsky (1857-1947): the way from zemsky doctor to Academic of UAS – NAS – AS USSR]. Pereiaslav-Khmelnytskyi. 2013. 601 s.
6. Ganitkevych, Y. V., Golyachenko, O. M. (2002). Овксентій Корчак-Чепурківський – фундатор національної вищої медичної школи та медичної науки (до 145-річчя з дня народження) [Ovsentiy Korchak-Chepurkivskiy – founder of national high medical school and medical knowledge (to the 145-th anniversary of birthday)]. Bulletin of Social Hygiene and Health Protection Organization of Ukraine. 4. P. 86-89.
7. Kundiyev, Y. I. (2006). Akademik Ovksentii Vasylovych Korchak Chepurkivskiy (trahichna dolia vchenoho) [Academician Ovksenty Vasilyevich Korchak-Chepurkovsky (the tragic fate of a scientist)]. Ukrainian journal of Occupational Health. 1. P. 75-79.
8. Stupak, F. Y. (2014). Akademik O. V. Korchak-Chepurkivskiy [Academician O. V. Korchak-Chepurkovskiy]. Bulletin of the Academy of Labor and Social Relations of the Federation of Trade Unions of Ukraine. 2. P. 122-126.
9. Moskalenko, V. F., Gruzieva, T. S. (2006). Natsionalnyi medychnyi universytet imeni O. O. Bohomoltsia: mynule, sohodennia, maibutnie [Bogomolets National Medical University: past, present, future]. Health care of Ukraine. 1-2 (20-21). P. 84-87.
10. Oleksandr Abramovych Hrando: [nekroloh] [Oleksandr Abramovich Grando: [Obituary]. (2004). Agapit: Ukrainian historical medical journal. 14-15. P. 3-4.
11. Tsihorovskiy, O. M. (2010). Na varti zdorovia: istoriia stanovlennia sotsialnoi medytsyny i okhorony hromadskoho zdorovia v Ukraini: monohrafiia [On guard of health: the history of the formation of social medicine and public health in Ukraine: monograph]. Kyiv: Fakt. 687 s.

Summary

DEVELOPMENT OF KYIV SOCIAL AND HYGIENIC SCIENTIFIC SCHOOL IN INDEPENDENT UKRAINE

T.S. Gruzieva

Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

The aim of the work is to study the processes of development of the Kyiv Social and Hygienic Scientific School during the period of Ukraine's independency, it's contribution to the development of medical and social research and development of the health care system.

Materials and methods. Published scientific papers and reports were used like sources of information. The methodology was based on the using of historical-bibliographic and information-analytical methods.

Results. Since 1991, a new stage of development of the Kyiv Social and Hygiene Scientific School has been started, closely connected with the state-forming processes in the country. Important scientific tasks of the representatives of this school were the scientific substantiation of the new national health care system, preparation of modern specialists in the sphere of social medicine and health care organization, optimization of organization and management of medical services, development of public health system, etc. Department of Social Medicine and Health Care of Bogomolets National Medical University later was transformed into the Department of Social Medicine and Public Health and continue the traditions according previous years in the development of scientific and educational direction in social medicine and health care organization, filled it with modern content. Members of the school became developers of a number of important strategic and program documents on development of the field, including concepts, state programs, national plans. They actively worked on forming the regulatory and legal base of health care. The department, as a scientific and methodological center of educational process implementation in medical and social direction, has carried out development of new modern educational programs on social medicine, public health and their educational and methodical support. The staff members of the department are developers of educational standards and programs.

The pedagogical staff of the department headed the work on writing and publishing a number of new national editions and educational manuals to provide teaching of specialized educational disciplines. Over time, the Department's graduates have joined to the groups of other scientific and educational institutions, which contributed to the expansion and progressive development of the Kyiv Social and Hygiene Scientific School. Active preparation of new personnel of social workers for scientific and educational institutions and practical health care was carried out. International cooperation, cooperation of school representatives with WHO, WHO/Europe and other international healthcare organizations have been strong developed.

Conclusion. The repairing of Ukraine's independence marked the beginning of a new stage in the development of the Kyiv Social and Hygienic Scientific School, which continues nowadays. It is characterized by active transformation and internationalization of medical, social, scientific and educational trends in health care in the context of building a new national health care system, scientific support of reforms, preparation of a new modern constellation of social hygienists, creation of new and strengthening existing schools and development of international cooperation.

Keywords: Socio-hygienic scientific school, scientific activity, educational process, training, development of the national health care system, scientific support of reforms, Bogomolets National Medical University.